

Εφευρίσκοντας Το Κοινό

1. Ας ξεκινήσουμε από μια πολύ απλή εκτίμηση, δεδομένου ότι μερικές φορές είναι περισσότερο λογικό να ξεκινάς από το τέλος: σήμερα ζούμε σε έναν κόσμο όπου η παραγωγή έχει γίνει κοινή πράξη. Κάποιοι από εμάς πάλι έχουμε στον μυαλό ολόκληρα τμήματα αναλύσεως του Φουκώ για τις διπλές τανάλιες που η βιομηχανοποίηση επιβάλλει στα μυαλά και τα σώματα των ανθρώπων με αφετηρία στα τέλη του 18ου αιώνα: ένα μέρος -η εξατομίκευση, ο διαχωρισμός, η αποϋποκειμενοποίηση, η εκπαίδευση (εγκύμναση) του κάθε ατόμου- κατάντησε μια παραγωγική μονάδα στην μορφή της ατομικότητας, με ούτε πόρτες ούτε παράθυρα, εξ ολοκλήρου αποσυναρμολογούμενη και επανασυναρμολογούμενη αναλόγως με τις απαιτήσεις της απόδοσης παραγωγής και της μεγιστοποίησης του κέρδους: το άλλο μέρος, είναι η διάταξη αυτών των παραγωγικών ατομικότητων, η μαζικοποίησή τους, η συγκρότησή τους σε αδιαφοροποίητους πληθυσμούς, ο εναλλάξιμος χαρακτήρας τους, δεδομένου ότι το γκρι παντού κάνει τα πάντα γκρι και πως ένα σπασμένο σώμα είναι τόσο καλό όσο οποιοδήποτε άλλο. Εξατομίκευση, σειριοποίηση -οι ευλογημένες τανάλιες του βιομηχανικού καπιταλισμού- ένα θαύμα πολιτικού ορθολογισμού το οποίο δεν διστάζει να διαχωρίσει τις μεθόδους του ελέγχου και διαχείρισης, να δαγκώσει στην σάρκα του ατόμου ενόσω αρχίζει να διαμορφώνει την εικόνα του και να οργανώνει πληθυσμούς τους οποίους αυτός εφευρίσκει, ώστε να θεσπίσει οριστικά την εξουσία του πάνω στην ζωή ενώ αξιοποιεί δύναμη. Έτσι, κάποιοι θα ξαναδιαβάσουν το “Πειθαρχία και Τιμωρία” του Φουκώ. Άλλοι, έχουν στο μυαλό τους, πιο απλά, τον ρυθμό της αλυσίδας, τους σπασμένους κρίκους, την εντύπωση του τέλους της ύπαρξής, ενός σώματος που μετατρέπει τον εαυτό του σε βορά των κανονιών της σειριοποιημένης παραγωγής, της επανάληψης δίχως τέλος, της απομόνωσης, της εξάντλησης. Η εντύπωση πως σε έχει καταπιεί μια φάλαινα -ολομόναχο και στο σκοτάδι- και ταυτόχρονα πως έχεις μασηθεί μαζί με τόσους άλλους. Είναι όλα αλήθεια. Όλα αυτά υπάρχουν. Και όμως: όλα αυτά υπάρχουν όλο και λιγότερο. Αφότου βρήκε την φωνή του. Πλήθη έχουν προσπαθήσει να ερμηνεύσουν αυτή την αλλαγή, να περιγράψουν την πραγματικότητα -αυτή την τάση η οποία διέσχισε το παρών και έσκαβε στο εσωτερικό που η συνέπεια προτείνει- και να αναλύσουν τις επιπτώσεις. Αυτή η αλλαγή έχει επιρρεάσει της συνθήκες της εκμετάλλευσης, τις συνδέσεις ισχύος, το παράδειγμα της εργασίας, της παραγωγή αξίας, όλα ταυτοχρόνως. Αυτή η αλλαγή έχει ακόμα επιρρεάσει τις δυνατότητες για αντίσταση, επειδή, παραδόξως, ξανάνοιξε και αύξησε τις δυνατότητες για αντίσταση.

2. Ένα από τα πιο δύσκολα σημεία, επίσης από τα πιο αμφιλεγόμενα, είναι η αντιμετώπιση όλων αυτών που ακόμα και σήμερα είναι συνηθισμένοι στο παλιό μοντέλο της μαζικής σειριακής παραγωγής, στο πρόσωπο της βιομηχανίας και στην ιστορία της εσωτερικής της αντίστασης, η οποία είναι, η πεποίθηση πως τα νέα μέσα εκμετάλλευσης ανθρώπων -πιο προηγμένα, πιο ανταγωνιστικά, πιο διάχυτα- μπορούν να αντιστοιχηθούν σε μια υψηλότερη δυνατότητα για σύγκρουση και σαμποτάζ, για ανταρσία και ελευθερία. Για όταν λέμε πως το μοντέλο παραγωγής (οπότε και η εκμετάλλευσή της) έχει αλλάξει, λέμε ακόμα πως πρέπει να σταματήσουμε να σκεφτόμαστε το εργοστάσιο ταυτόχρονα ως το πρότυπο παραγωγής και πρότυπο προλεταριακής σύγκρουσης. Όταν μιλάμε για έναν “καινούριο καπιταλισμό” γνωσιακού καπιταλισμού, άυλης εργασίας της κοινωνικής συνεργασίας, της κυκλοφορίας της γνώσης, της συλλογικής νοημοσύνης, προσπαθούμε να περιγράψουμε τόσο την νέα επέκταση της καπιταλιστικής λεηλασίας της ζωής, την επένδυσή του όχι μόνο στο εργοστάσιο αλλά και σε ολόκληρη την κοινωνία, όσο και την γενίκευση του πεδίου της πάλης, τον μετασηματισμό της μεθόδου και της περιοχής της αντίστασης, σήμερα είναι η μητρόπολη η οποία είναι η περιοχή παραγωγής, η οποία είναι ο χώρος της ενδεχόμενης αντίστασης. Ισχυριζόμαστε πως ο σημερινός καπιταλισμός δεν μπορεί πλέον να επιτρέπεται να αποϋποκειμενοποιεί -εξατομικεύει, σειριοποιεί- την ανθρωπότητα, να ζυμώνει ανθρωπινή σάρκα σε δικέφαλα γκόλεμ (την “ατομικότητα” ως παραγωγική μονάδα, τον “πληθυσμό” ως ένα αντικείμενο μαζικής διαχείρισης). Ο καπιταλισμός δεν μπορεί πλέον να το επιτρέψει επειδή αυτό που παράγει αξία είναι, από εδώ και πέρα, η κοινή παραγωγή

υποκειμενικότητων. Όταν λέμε πως η παραγωγή έχει γίνει “κοινή”, δεν εννοούμε να αρνηθούμε πως υπάρχουν ακόμα εργοστάσια, αποδεκατισμένα σώματα και γραμμές παραγωγής. Επιβεβαιώνουμε μόνο ότι πως η ίδια η αρχή παραγωγής, το βαρύκεντρό της, έχει μετατοπιστεί: πως η δημιουργία αξίας σήμερα, είναι να τοποθετεί υποκειμενικότητες σε δίκτυα και να συλλαμβάνει, μεταστρέφει και προορίζει το κοινό το οποίο αποκαλύπτει και δημιουργεί. Ο καπιταλισμός σήμερα χρειάζεται υποκειμενικότητες, βασίζεται σε αυτές. Παραδόξως, βρίσκει τον εαυτό του αλυσοδεμένο σε αυτό το οποίο το υπονομεύει: επειδή η αντίσταση, η επιβεβαίωση της αμετάβατης ελευθερίας της ανθρωπότητας είναι ακριβώς το να διεκδικεί την δύναμη της υποκειμενικής εφεύρεσης, η μοναδικότητα της πολλαπλότητάς της, η ικανότητά της να παράγει, ξεκινώντας από τις διαφορές της, αυτό του κοινού. Από βορά για κανόνια, τα σώματα και τα μυαλά μετασημάτισαν τον εαυτό τους στις οβίδες του καπιταλισμού. Χωρίς το κοινό, ο καπιταλισμός δεν μπορεί να υπάρξει. Με το κοινό, οι δυνατότητες σύγκρουσης, αντίστασης και οικειοποίησης είναι απείρως αυξημένες. Τι όμορφο παράδοξο σε μια εποχή η οποία επιτέλους κατάφερε να απαλλάξει τον εαυτό της από τα κουρέλια του Μοντερνισμού.

3. Από την άποψη αυτού που αποκαλούμε την “τεχνική σύνθεση” της εργασίας, η παραγωγή έχει γίνει κοινή. Από την άποψη της “πολιτικής σύνθεσής” της, θα ήταν απαραίτητο ότι αυτή η κοινή παραγωγή αντιστοιχεί στις νομικές κατηγορίες και στις νέες πολιτικές που θα πρέπει να είναι ικανές να οργανώσουν αυτό το “κοινό”, να περιγράψουν τον συγκεντροποίησή του, να περιγράψουν τα νέα ιδρύματα και τον εσωτερικό τους μηχανισμό. Ωστόσο, αυτές οι νέες κατηγορίες δεν υπάρχουν. Λείπουν. Δεδομένου πως κρύβουμε νέες απαιτήσεις για το κοινό, δεδομένου πως συνεχίζουμε, παραδόξως, συζητήσουμε με ξεπερασμένους όρους -λες και η περιοχή παραγωγής ήταν ακόμα το εργοστάσιο, λες και το σώμα ήταν ακόμα αλυσοδεμένο, λες και κάποιος μπορούσε να επιλέξει μόνο ανάμεσα στο να είναι μόνος (ατομικότητα, πολίτης, παραγωγική μονάδα, ένας αριθμός κρατούμενος σε φυλακή ή ένας εργάτης στην γραμμή, ένας μοναχικός Πινόκιο στο στομάχι της φάλαινας)- δεδομένου πως συνεχίζουμε να δρούμε σαν τίποτα να μην έχει αλλάξει: φτάνουμε σε αυτό που συγκροτεί το πιο ολέθριο από τις μυστικοποιήσεις της δύναμης. Πρέπει ανοίξουμε το στομάχι της φάλαινας. Πρέπει να νικήσουμε τον Μόμπυ Ντικ.

4. Η μυστικοποίηση στηρίζεται, ειδικότερα, στην σχεδόν μόνιμη επαναπρόταση των δύο όρων οι οποίοι λειτουργούν όπως πολλές αυταπάτες αλλά αντιστοιχούν εξίσου στους δύο τρόπους οικειοποίησης του κοινού της ανθρωπότητας. Ο πρώτος προσφεύγει στην κατηγορία του “ιδιωτικού” και ο δεύτερος πίσω στο “δημόσιο”. Στην πρώτη περίπτωση, ιδιοκτησία -λόγια του Ρουσσώ: και ο πρώτος άνθρωπος που λέει “αυτό είναι δικό μου” -κάνει μια οικειοποίηση του κοινού από τον εαυτό του, δηλαδή, έχει απαλλοτριωθεί από όλους τους άλλους. Σήμερα, η ιδιωτική ιδιοκτησία συνιστάται στην άρνηση στους ανθρώπους του κοινού τους δικαιώματος σε αυτό το οποίο η συνεργασία τους μόνο μπορεί να παράγει. Η δεύτερη κατηγορία, σε ανταπάντηση, είναι αυτή του “δημοσίου”. Ο μεγάλος Ρουσσώ που ήταν τόσο άκαμπος με την ιδιωτική ιδιοκτησία, με καλή κρίση την έκανε την πηγή όλων των δεινών και εξαχρείωσης των ανθρώπων, έπεσε αμέσως στην παγίδα της. Ούτως το πρόβλημα με το κοινωνικό συμβόλαιο -το ερώτημα της σύγχρονης δημοκρατίας: αφού η ιδιωτική ιδιοκτησία γεννά ανισότητα, το ερώτημα είναι πως να εφεύρουμε ένα πολιτικό σύστημα όπου τα πάντα, ανήκοντας σε όλους, μολαταύτα δεν ανήκουν σε κανέναν; Η παγίδα έκλεισε βίαια τον Ζαν-Ζακ -και εμάς την ίδια στιγμή. Οπότε εδώ είναι το δημόσιο: αυτό που ανήκει σε όλους αλλά σε κανέναν, δηλαδή, είναι αυτό που ανήκει στο Κράτος. Το Κράτος, το οποίο πρέπει να είναι δικό μας, πρέπει να εφεύρει κάτι για να ομορφύνει την αρπαγή του κοινού από το ίδιο: μας έκανε να πιστέψουμε, για παράδειγμα, πως αν μας εκπροσωπεί και αν οικειοποιείται τα δικαιώματα από τα οποία παράγουμε, είναι επειδή αυτό το “εμείς” που είμαστε, δεν είναι αυτό το οποίο παράγουμε από κοινού, δεν είναι αυτό που δημιουργούμε και οργανώνουμε ως κοινό, αλλά είναι αυτό το οποίο μας επιτρέπει να υπάρχουμε. Το κοινό, λέει το Κράτος, δεν ανήκει σε εμάς, αφού δεν το παράγουμε πραγματικά εμείς: το κοινό είναι η γη μας, τα θεμέλιά μας, είναι αυτό που έχουμε κάτω από τα πόδια μας: η φύση μας, η ταυτότητά μας. Και αν αυτό το κοινό

δεν ανήκει πραγματικά σε εμάς -άρα δεν το έχουμε- η ανάληψη του από το κράτος δεν επισημαίνεται ως απαλλοτρίωση αλλά (οικονομική) διαχείριση, αντιπροσώπευση και (πολιτική) εκπροσώπηση. Όπερ έδει δείξει: η αδυσώπητη ομορφιά του δημόσιου πραγματισμού.

5. Φύση και Ταυτότητα είναι μυστικοποιήσεις του μοντέρνου παραδείγματος της δύναμης. Προκειμένου να επανοικιοποιηθούμε το κοινό μας, πάνω από όλα πρέπει να παράξουμε μια δραστική κριτική. Είμαστε τίποτα και δεν θέλουμε να γίνουμε οτιδήποτε. “Εμείς”: αυτό δεν είναι ούτε μια θέση ούτε μια ουσία, αλλά ένα “πράγμα” δημιουργημένο βιαστικά για να ανακηρύξει ότι ήταν δημόσιο. Το κοινό, δεν είναι τα θεμέλιά μας, αλλά η παραγωγή μας, η εφεύρεσή μας που διαρκώς ξεκινάει εκ νέου. “Εμείς”: το όνομα του ορίζοντα, το όνομα του μέλλοντος. Το κοινό είναι πάντα μπροστά μας, είναι μια διαδικασία. Εμείς είμαστε αυτο το κοινό: φτιάχνουμε, παράγουμε, συμμετέχουμε, κινούμαστε, μοιραζόμαστε, κυκλοφορούμε, εμπλουτίζουμε, εφευρίσκουμε, επανεκκινούμε.

6. Για σχεδόν 3 αιώνες σκεφτόμασταν την δημοκρατία ως την διαχείριση των δημόσιων ζητημάτων, ήτοι ως την ιδρυματοποίηση της Κρατικής απαλλοτρίωσης του κοινού. Σήμερα η δημοκρατία δεν μπορεί πλέον να θεωρηθεί παρα μόνο με ριζικά διαφορετικούς όρους: ως κοινή διαχείριση του κοινού. Αυτή η διαχείριση υπονοεί, σε σειρά, έναν επαναπροσδιορισμό του κοσμοπολιτικού χώρου και έναν επαναπροσδιορισμό της στοιχειώδης κατοχής. Δεν συνίσταται πλέον στον καθορισμό μιας μορφής συμβολαίου που ορίζει πως όλα ανήκουν σε όλους, ωστόσο ανήκουν σε κανέναν. Όχι: όλα, παράγονται από όλους, ανήκουν σε όλους.

7. Στην έκθεση που μερικοί από εμάς έχουν υποβάλει -ξεκινώντας με εμπειρίες που αναπτύσσονταν για αρκετά χρόνια, και επιπλέον με την αναφορά πως αυτές οι εμπειρίες, οι οποίες ήταν πρωτότερα μια ποικιλία θέσεων, γίνονται τώρα πρότυπο- προσπαθούμε να κάνουμε ορατό το κοινό, να εξιστορίσουμε στρατηγικές επανοικιοποίησης του κοινού. Σήμερα η μητρόπολη έχει γίνει ένας γενικευμένος παραγωγικός ιστός: είναι εκεί όπου η κοινή παραγωγή βρίσκεται και οργανώνεται, είναι εκεί που η συσσώρευση του κοινού πραγματοποιείται. Η βίαιη απαλλοτρίωση αυτής της συσσώρευσης γίνεται ακόμα είτε ιδιωτικά είτε δημόσια -αυτό που αποκαλούμε “ενοίκιο” μητροπολιτικού χώρου είναι από εδώ και πέρα ένα μείζον οικονομικά ζήτημα και είναι σε αυτό το σημείο όπου οι στρατηγικές του ελέγχου αποκρυσταλλώνονται- αλλά εδώ δεν θέλουμε να εισέρθουμε στις αναλύσεις της σύνδεσης του “ενοικίου” με το κέρδος, ούτε σε αυτές περί “παραγωγικών εξωτερικοτήτων”... Προς το παρόν αρκεί για εμάς να υποδείξουμε πως η ιδιωτική απαλλοτρίωση είναι συχνά εγγυημένη και νομιμοποιημένη από την δημόσια απαλλοτρίωση, και το αντίστροφο.

8. Να πάρουμε πίσω το κοινό, να ανακαταλάβουμε όχι μόνο ένα πράγμα αλλά μια συντακτική διαδικασία, ήτοι έναν χώρο ο οποίος δίνει στον εαυτό του -αυτόν την μητρόπολη. Να εντοπίσουμε τις διαγώνιους στον ευθύγραμμο χώρο του ελέγχου: να αντιτάξουμε διαγώνιους στα διαγράμματα, διάκενα στα πλέγματα, κινήσεις στις θέσεις, μέλλον στις ταυτότητες, αένας πολιτισμικές πολλαπλότητες στις απλές φύσεις, τεχνουργήματα στις προσποιούμενες πρωτοτυπίες. Σε ένα πανέμορφο βιβλίο μια σειρά από χρόνια πίσω, ο Jean Starobinski μίλησε για τον αιώνα των φώτων ως έναν χρόνο ο οποίος είχε παρατηρήσει “την εφεύρεση της ελευθερίας”. Αν η μοντέρνα δημοκρατία ήταν η εφεύρεση της ελευθερίας, η ριζοσπαστική δημοκρατία, σήμερα, θέλει να γίνει η εφεύρεση των κοινών.